

Platforma Węglowa jako mechanizm wspierania sprawiedliwej transformacji

Podstawowe
informacje

Platforma Węglowa jako mechanizm wspierania sprawiedliwej transformacji. Podstawowe informacje

Autorka: Magdalena Bartecka, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

Korekta: Jakub Kahul

Skład i grafika: Michał Świstak

Konsultacja merytoryczna: Izabela Zygmunt, Joanna Furmaga, Magdalena Bartecka, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

Koordinacja wydawnicza: Magdalena Klarenbach, Fundacja Otwarty Plan

Zdjęcie okładkowe: Sławomir Jankowski

Wydawca:

Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, ul. Raszyńska 32/44 lok. 140, 02-026 Warszawa

Wydanie I, Warszawa 2019

ISBN: 978-83-62403-20-2

Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć jest ogólnopolską organizacją pożytku publicznego zrzeszającą organizacje ekologiczne działające w największych miastach Polski. Naszym celem jest wspieranie rozwoju społecznego i gospodarczego zgodnego z wymogami ochrony środowiska i klimatu, sprawiedliwości społecznej i poszanowania praw człowieka. Działamy poprzez budowanie obywatelskiego poparcia dla koncepcji zrównoważonego rozwoju, tworzenie mechanizmów społecznej kontroli wydatkowania publicznych funduszy oraz projekty w obszarze transformacji niskoemisyjnej i wspieranie ekorozwoju krajów globalnego Południa.

Główne obszary naszej działalności to rozwój energetyki obywatelskiej, transformacja energetyczna oraz sprawiedliwa transformacja regionów górniczych, walka z ubóstwem energetycznym i poprawa efektywności energetycznej, poprawa jakości powietrza oraz ochrona wód i bioróżnorodności.

zielonasiec.pl | globalnepoludnie.pl | dlaklimatu.pl | wiecejnizenergia.pl | sprawiedliwa-transformacja.pl

Publikacja dostępna jest na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne 3.0 Polska [CC BY-NC 3.0 PL].
Treść licencji: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/pl/>

SPRAWIEDLIWA TRANSFORMACJA

Wczesne planowanie

Aby uniknąć wstrząsów związanych ze zbyt nagłą zmianą, transformację należy zaplanować na co najmniej 10 lat. Potrzeba czasu na zbudowanie alternatyw gospodarczych, przekwalifikowanie pracowników i uporządkowane, stopniowe przejście na nowy model rozwoju regionu. Plany te należy opracować jak najwcześniej, ponieważ ekonomiczne podstawy wydobycia węgla i energetyki węglowej z każdym rokiem są coraz słabsze.

Szeroki dialog społeczny

Plan transformacji powinien być opracowany na zasadzie szerokiego konsensu w gronie wszystkich zainteresowanych stron, w tym: pracowników, związków zawodowych, przedsiębiorców z branży węglowej, energetycznej i innych, władz samorządowych, przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego, szkół i uczelni, partii politycznych, związków wyznaniowych. Demokratycznie wypracowana wizja rozwoju regionu to podstawa skutecznego działania.

Wyznaczony termin odejścia od węgla

Realistyczny plan transformacji można stworzyć tylko na podstawie jasnej politycznej decyzji w sprawie harmonogramu odchodzenia od węgla. Harmonogram stwarza klarowne ramy i wyznacza kierunek oraz tempo działania wszystkim zaangażowanym stronom. Bez niego działania nie będą wystarczająco skoordynowane i skuteczne, co może zaważyć na ostatecznym rezultacie transformacji.

Środki na inwestycje

Dobra strategia powinna obejmować starannie przemyślany, kompleksowy program inwestycyjny i wskazywać źródła jego finansowania (fundusze unijne i pożyczki z Europejskiego Banku Inwestycyjnego, fundusze krajowe, ale także mechanizmy zachęcające do inwestycji prywatnych opartych o lokalny kapitał, np. inwestycji w mikroinstalacje OZE).

Jakość życia

Częścią sprawiedliwej transformacji powinny być działania podnoszące jakość życia w regionie, dotyczące np. dostępności opieki zdrowotnej, uczestnictwa w kulturze, transportu publicznego, rozwoju szkół i uczelni, mieszkań na wynajem, usług senioralnych, terenów rekreacyjnych. Bardzo ważnym elementem planu jest ochrona i regeneracja środowiska naturalnego, w tym poprawa jakości powietrza oraz rewitalizacja terenów przemysłowych.

Nowe kwalifikacje i miejsca pracy

Kluczowe jest umożliwienie pracownikom odchodzącym z sektora węglowego zdobycia nowych kwalifikacji i płynnego, bezpiecznego przejścia do nowych miejsc pracy. Oferta ta musi być spójna z wypracowaną strategią rozwoju i programem inwestycji. Powinna brać pod uwagę dotychczasowy profil zawodowy pracowników, aby w nowych miejscach pracy mogli w jak największym stopniu wykorzystywać swoje umiejętności i doświadczenie zawodowe. Jej elementem musi być solidny mechanizm pośrednictwa pracy i wcześniejszych emerytur, gwarantujący, że nikt nie pozostanie bez środków do życia.

Informacje wstępne

Platforma Regionów Górniczych w Procesie Transformacji (Platform for Coal Regions in Transition) to inicjatywa Komisji Europejskiej mająca na celu wsparcie tych regionów UE, których gospodarka w znacznym stopniu zależna jest od przemysłu opartego na węglu kamiennym i brunatnym. Celem platformy jest ułatwienie procesu energetycznej i ekonomicznej transformacji tych regionów w kierunku gospodarki niskoemisyjnej. Platforma jest miejscem rozwijania – we współpracy z ekspertami – regionalnych strategii i projektów transformacji energetycznej, a także wymiany wiedzy i dobrych praktyk, jak również rzecznictwa (advocacy) dla interesariuszy zaangażowanych w proces.

Platforma Węglowa, bo tak potocznie inicjatywę nazywają sami interesariusze, została powołana przez Komisję Europejską w grudniu 2017 r. Początkowo w grupie było 5 regionów pilotażowych (w tym województwo śląskie). Z każdym spotkaniem dołączały kolejne spośród 41 regionów węglowych znajdujących się na terenie 12 krajów UE. Obecnie w działaniach platformy biorą udział następujące regiony: województwo śląskie (Polska), Macedonia Zachodnia (Grecja), kraj trenczyński (Słowacja), kraj morawsko-śląski, kraj ustecki i kraj karlowarski (Czechy), Dolina Jiu (Rumunia), Asturia, Aragonia, Kastylia i León oraz Kastylia-La Mancha (Hiszpania), Nadrenia Północna-Westfalia, Brandenburgia, Saksonia i Saksonia-Anhalt (Niemcy), Savinjsko-Šaleška i Zasavje (Słowenia)¹. 28 marca 2019 r. do grona regionów pilotażowych oficjalnie przystąpiły Wielkopolska i Dolny Śląsk. Regiony te dostrzegły w unijnej inicjatywie szansę na łatwiejszy dostęp do funduszy na transformację.

Od początku trwania inicjatywy do końca 2019 r. odbędzie się łącznie sześć spotkań grup roboczych w Brukseli i dwa spotkania o charakterze dialogu politycznego (Annual Political Dialogue). Pierwsze z nich miało miejsce w Katowicach w listopadzie 2018 r., tuż przed COP24, a kolejne odbędzie się w Görlitz w Niemczech w dniach 25-26 listopada 2019 r.

Narzędzia

Trzy filary działania

Zadaniem Platformy Węglowej, jak wskazuje jej nazwa, jest stworzenie przestrzeni wymiany dobrych praktyk, wspólnego wypracowywania rozwiązań i dzielenia się wiedzą. Temu mają służyć spotkania grup roboczych organizowane średnio trzy razy w roku oraz coroczny dialog polityczny na wysokim szczeblu. Spotkania są podzielone na część plenarną oraz dyskusje w mniejszych grupach tematycznych.

Głównymi filarami działania Platformy Węglowej są:

- ▶ **wzmacnianie potencjału transformacyjnego** – zapewnienie doradztwa i wsparcia technicznego odpowiadającego potrzebom regionów w trzech obszarach:
 - strategię i zarządzanie,
 - identyfikacja projektów,
 - przygotowanie i rozwijanie projektów;
- ▶ **opracowanie materiałów pomocniczych** – dostarczanie zestawów narzędzi, wytycznych i raportów obejmujących kluczowe kwestie związane z transformacją regionów górniczych w Europie, takie jak: zarządzanie procesem przemian, rekultywacja środowiska, zatrudnienie, finansowanie, czyste powietrze i czyste technologie;
- ▶ **łączenie wszystkich zainteresowanych stron** – tworzenie przestrzeni dialogu między regionami i szerszą społecznością interesariuszy, szerzenie dobrych praktyk i współpracy, organizacja wydarzeń politycznych na wysokim szczeblu².

¹ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/coal_regions_presentation_ema_at.pdf

² Terms of Reference: https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/crit_tor_fin.pdf, s. 8.

Filary działania są realizowane za pośrednictwem:

- ➔ **platformy interesariuszy** (Multi-Stakeholder Platform) – są to przede wszystkim otwarte spotkania tematycznych grup roboczych w Brukseli, które mają na celu wymianę wiedzy i doświadczeń oraz budowanie przestrzeni do współpracy między regionami i społecznością interesariuszy;
- ➔ **grup krajowych** (Country Teams) – są to zamknięte spotkania przedstawicieli i ekspertów Komisji Europejskiej oraz interesariuszy z konkretnego regionu: władz regionalnych i krajowych oraz organizacji pozarządowych, którzy wspólnie pracują nad strategiami transformacji dla regionu i/lub przygotowaniem projektów. Grupy krajowe powołane zostały dla: Słowacji, Polski, Grecji, Czech, Niemiec, Rumunii, Hiszpanii, Słowenii.

Finanse

W tym miejscu ważne jest wyjaśnienie, czym Platforma Węglowa nie jest. Nie jest kolejnym unijnym mechanizmem finansowym – sama nie udziela wsparcia finansowego. Bywa to uznawane przez interesariuszy za słabszą stronę tego przedsięwzięcia. Niemniej jednak uczestnicy Platformy mogą korzystać z wielu oferowanych przez nią narzędzi ułatwiających pozyskiwanie funduszy UE na projekty transformacyjne w ramach istniejących mechanizmów finansowych, tj. regionalnych i ogólnokrajowych programów operacyjnych, a także z programu Horyzont 2020. Jeśli w ramach obecnego budżetu Polska ma jeszcze niewykorzystane środki, mogą one być przesuwane z innych celów na cele dotyczące transformacji regionów górniczych.

Ponadto w przyszłej perspektywie finansowej na lata 2021-2027 postulowane jest stworzenie Funduszu Sprawiedliwej Transformacji Energetycznej, z którego środki byłyby dedykowane regionom węglowym w procesie transformacji. Jednak jego przewidywana wartość (4,8 mld euro na wszystkie regiony węglowe w UE) nie wystarczy, by w pełni pokryć potrzeby inwestycyjne związane z transformacją.

Dlatego bardzo ważne jest zapewnienie środków na transformację również z innych źródeł, w tym z funduszy strukturalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Re-

gionalnego, Fundusz Spójności i Europejski Fundusz Społeczny), a także z Funduszu Modernizacyjnego (zasilanego przychodami ze sprzedaży uprawnień do emisji CO₂), w ramach którego finansowanie sprawiedliwej transformacji jest jednym z priorytetów. Niezależnie od tego, czy Fundusz Sprawiedliwej Transformacji Energetycznej powstanie czy nie, to właśnie fundusze wymienione powyżej będą największym źródłem pieniędzy na działania transformacyjne, w tym na projekty planowane, konsultowane i wspierane w ramach Platformy Węglowej. Decyzje o podziale pochodzących z nich środków będą konsultowane i podejmowane w ciągu najbliższych kilku lub kilkunastu miesięcy. Polski rząd przedstawił już swoje wstępne plany wobec wspomnianych funduszy. Niestety, **sprawiedliwa transformacja regionów węglowych jest w tych planach właściwie nieobecna, dlatego tak ważny jest głos interesariuszy z regionów węglowych na aktualnym i kolejnych etapach dyskusji i decyzji o rozdysponowaniu tych pieniędzy**³.

Z perspektywy interesów regionów górniczych bardzo istotne są wspomniane już fundusze zasilane środkami ze sprzedaży uprawnień do emisji CO₂. Fundusze te składają się z dwóch puli:

- ▶ Funduszu Modernizacyjnego zasilanego składkami krajów „starej UE”, z którego Polska dostanie 3,3 mld euro z ok. 7 mld euro;
- ▶ darmowych uprawnień do emisji CO₂ przez Polskę, wartych obecnie ok. 6 mld euro.

Darmowe uprawnienia mają być sprzedane przez polski rząd na aukcjach, następnie z tych pieniędzy zostanie utworzony specjalny fundusz, którego zadaniem będzie modernizacja sektora energetycznego. Funduszem będzie zarządzało Ministerstwo Energii. Należy jednak pamiętać, że wykorzystanie środków pochodzących z darmowych uprawnień będzie po 2021 r. obwarowane wieloma restrykcjami, m.in. inwestycje muszą dywersyfikować miks energetyczny. Wspieranie projektów węglowych będzie z tej puli również wyłączone.

Fundusz Modernizacyjny zawiera podobne restrykcje: projektami priorytetowymi są te związane z rozwojem zielonej energetyki, efektywnością energetyczną, magazynowaniem energii i modernizacją sieci. Wydaje się, że rząd chce trochę inaczej ustalić priorytety. W ustaleniach Komitetu Stałego Rady Ministrów na pierwszym miejscu znalazła się energetyka jądrowa, potem mo-

3 Do 20 sierpnia 2019 r. trwały konsultacje społeczne Założeń Umowy Partnerstwa (<https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/umowa-partnerstwa-na-lata-2021-2027-zalozenia/>), które wstępnie określa kierunki i priorytety wydatków z unijnych funduszy strukturalnych w przyszłej perspektywie finansowej. O priorytetach rządu w kwestii wydatkowania środków z Funduszu Modernizacyjnego (i o braku konsultacji w tej sprawie) pisze Rafał Zasuń w artykule „Rząd dzieli unijne pieniądze na transformację energetyczną”, <https://wysokienapiecie.pl/20479-rzad-dzieli-unijne-pieniadze-na-transformacje-energetyczna/>, Wysokie Napięcie, 18.06.2019.

Spotkanie Platformy Regionów Górniczych w Procesie Transformacji w Brukseli 12-13 lipca 2018, fot. Przemysław Zdziechiewicz

dernizacja istniejących elektrowni. Dopiero na kolejnych miejscach modernizacja sieci, efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii, magazyny energii i wodor. Połowę pieniędzy z Funduszu, czyli ok. 1,6 mld euro, ma dostać energetyka. Reszta trafi w domyśle do transportu, budownictwa czy rolnictwa⁴.

Jednocześnie rząd zdecydował o przeznaczeniu 1 mld zł ze środków pochodzących z handlu emisjami (EU ETS) na program „Mój Prąd”. Warto zaznaczyć, że w stosunku do dostępnej puli środków ETS jest to skromna kwota, która nie wystarczy, by zaspokoić potrzeby, na jakie program ma odpowiadać.

Podsumowując, pieniądze z uprawnień do emisji CO₂ rząd chce przeznaczyć przede wszystkim na energetykę jądrową i modernizację istniejących elektrowni. Choć przedstawiciele rządu w wielu wypowiedziach medialnych podkreślają, że Polska potrzebuje pieniędzy na sprawiedliwą transformację⁵, nie znajduje to jednak odzwierciedlenia w rządowych planach wydatkowania unijnych pieniędzy. W już zarysowanych założeniach wykorzystania wspomnianych funduszy o sprawiedliwej transformacji dla regionów górniczych nie ma wzmianki.

Jeśli chodzi o drugi strumień unijnych pieniędzy, czyli fundusze strukturalne, to 20 sierpnia 2019 r. zakończyły się konsultacje społeczne Założeń Umowy Partnerstwa na lata 2021–2027. Umowa ta wskazuje, na jakie cele mają być przeznaczone pieniądze z funduszy: Rozwoju Regionalnego, Spójności i Społecznego. W chwili pisanego tego tekstu we wspomnianych założeniach nie było zapisów o sprawiedliwej transformacji.

Należy przy tym pamiętać, że budżet UE jest jeden – jeśli powstanie Fundusz Sprawiedliwej Transformacji Energetycznej, to pieniądze do niego przekierowane uszczuplą pozostałe fundusze i w ostatecznym rozrachunku łączna suma dostępnych środków pozostanie niezmienną. Niewątpliwym plus powstania unijnego funduszu dedykowanego sprawiedliwej transformacji byłby taki, że dzięki konkretnym celom, kryteriom i warunkom brzegowym projekty dotyczące sprawiedliwej transformacji nie musiałyby konkurować o pieniądze z innymi projektami, a regiony węglowe – z innymi regionami. Nie ma również przeszkód, aby rząd, nawet jeśli Fundusz Sprawiedliwej Transformacji Energetycznej nie zostanie utworzony, zajął się tą sprawą na szczeblu krajowym i stworzył ogólnokrajowy program operacyjny Sprawiedliwa Transformacja Regionów Górniczych.

Niezależnie od ostatecznych rozstrzygnięć pula środków na sprawiedliwą transformację w Polsce i jakość ich wydatkowania będzie zależała przede wszystkim od decyzji polskiego rządu. Zaś ostateczny kształt tych decyzji będzie w dużej mierze zależał od skuteczności nacisku interesariuszy z regionów węglowych. Oczywiście lepiej będzie, jeśli osobny Fundusz Sprawiedliwej Transformacji Energetycznej powstanie na szczeblu UE. Niemniej jeśli polski rząd nie będzie widział potrzeby utworzenia osobnego programu operacyjnego dla sprawiedliwej transformacji w Polsce, a jedynie np. dołoży te środki do Regionalnych Programów Operacyjnych województw mających regiony węglowe, wówczas zmniejszy szanse na jej faktyczne przeprowadzenie. Wynika to z faktu, że na poziomie krajowym sprawiedliwa transformacja, której rząd nie poświęci dedykowanego programu, nie będzie traktowana priorytetowo.

Z tych względów interesariusze, którym zależy na dobrej przyszłości regionów górniczych, nie powinni czekać, aż pieniądze na transformację pojawią się na poziomie ustaleń w Brukseli, ponieważ budżet dla Polski będzie stały niezależnie od tego, na jakie segmenty zostanie podzielony. Należy działać teraz, bo polski rząd już zagospodarowuje te fundusze i bynajmniej nie planuje przeznaczać ich na sprawiedliwą transformację. Dlatego regionalni interesariusze powinni zaangażować się w te już toczące się na szczeblu polskim dyskusje o wydatkach z Funduszu Modernizacyjnego i funduszy strukturalnych, a także w debatę o definicji „sprawiedliwej transformacji”. W przeciwnym wypadku te pieniądze mogą niejako „przejsć obok” regionów górniczych i zostać przeznaczone na inwestycje nie mające związku z ich sprawiedliwą transformacją.

Obecne fundusze UE i narzędzia, które mogą być źródłem finansowania i wsparcia projektów transformacyjnych w regionach górniczych:

- ▶ Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego oraz Fundusz Spójności
- ▶ Europejski Fundusz Społeczny
- ▶ Europejski Fundusz Dostosowania do Globalizacji
- ▶ Służba ds. Wspierania Reform Strukturalnych (SRSS – Structural Reform Support Service)
- ▶ program LIFE
- ▶ program Horyzont 2020
- ▶ różne programy wsparcia technicznego.

⁴ <https://wysokienapiecie.pl/20479-rzad-dzieli-unijne-pieniadze-na-transformacje-energetyczna/>

⁵ <https://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1418911,unijny-fundusz-sprawiedliwej-transformacji-energetycznej.html>, 25.06.2019.

Budżet UE i narzędzia po 2020 r.:

- ▶ Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego oraz Fundusz Spójności
- ▶ Europejski Fundusz Społeczny
- ▶ Europejski Fundusz Dostosowania do Globalizacji (nowy cel: transformacja niskoemisyjna)
- ▶ Narzędzie Realizacji Reform
- ▶ program LIFE (w tym podprogram dotyczący energii)
- ▶ program Horyzont Europa
- ▶ Fundusz Modernizacyjny (EU ETS)
- ▶ Fundusz Innowacji (EU ETS)
- ▶ Fundusz Sprawiedliwej Transformacji Energetycznej (?)⁶.

Sekretariat

W kwietniu 2019 r. został powołany sekretariat (konsorcjum organizacji: Ecorys, Climate Strategies, Wuppertal Institut oraz ICLEI), który ma za zadanie organizację logistyczną i merytoryczną funkcjonowania Platformy Węglowej, czyli:

- ▶ organizowanie spotkań grup roboczych i publikację materiałów po spotkaniach;
- ▶ bezpośrednie kontakty z interesariuszami.

Kolejnym zadaniem, którego podjął się sekretariat Platformy, jest wsparcie techniczne regionów w przygotowaniu strategii transformacji oraz zarządzania i współzarządzania tymi procesami. Uwzględnia to również przygotowywanie publikacji, wytycznych oraz dobrych praktyk.

Priorytety

Obecnie głównym zadaniem Platformy jest pomoc techniczna dla regionów. Komisja Europejska doradza w doborze projektów z największym potencjałem transformacyjnym. Jest to tzw. priorytetyzacja projektów i wsparcie w procesie ich „dojrzewaną”. Rekomendacje Komisji dotyczą kształtu projektów i ich zawartości merytorycznej – dużą rolę odgrywają tutaj program JASPERS (Joint Assistance to Support Projects in European Regions – Wspólna Inicjatywa Wsparcia Projektów w Regionach Europejskich) oraz SRSS (Structural Reform Support Service – Służba ds. Wspierania Reform Strukturalnych). Eksperti doradzają również, z jakich funduszy projekty mogą być sfinansowane.

Na drodze otwartego naboru wniosków o wsparcie techniczne START (Secretariat Technical Assistance to Regions in Transition) zostało wybranych siedem regionów, ponieważ na tę chwilę rekrutacja jest już rozstrzygnięta: Asturia (Hiszpania), Dolina Jiu (Rumunia), kraj karłowarski (Czechy), Midlands (Irlandia), Peloponez (Grecja) oraz województwo śląskie i województwo małopolskie (Polska), które otrzymają dedykowaną pomoc w trzech możliwych ścieżkach:

- Przygotowania strategii transformacji oraz zarządzania i współzarządzania nią w drodze procesu partycypacyjnego (transition strategies & governance);
- Identyfikacji projektów priorytetowych, czyli tych, które mają największy potencjał transformacyjny;
- Projektowania i rozwijania projektów priorytetowych, w tym odpowiednich strategii ich finansowania.

Współpraca ma na celu wypełnienie luk związanych z udzielonym do tej pory wsparciem, które nie zaspokajało wszystkich potrzeb regionów. Eksperti Komisji przeznaczą około 100 godzin roboczych na każdy z wybranych regionów. Regiony muszą posłkować się własnymi środkami, bo zasobem Komisji jest głównie „szyty na miarę” i dostosowany do specyfiki regionu wkład ekspercki oraz wkład w rozwój kapitału ludzkiego, które pomogą podjąć praktyczne działania w dwóch głównych obszarach: dywersyfikacji ekonomicznej oraz dekarbonizacji.

Wsparcie może dotyczyć konkretnego obszaru interwencji: sprawiedliwej transformacji w stronę czystych technologii, rozumianej jako transformacja systemu energetycznego i rozwój alternatywnych źródeł energii; rekultywacji terenów zdegradowanych przez działalność górnictwą; działań na rzecz poprawy sytuacji na rynku pracy, zapewnienia spójności społecznej i zabezpieczeń społecznych, dbałości o dziedzictwo i kulturę regionu, wsparcia mobilności społecznej.

Przykładem kraju, który ma już przygotowaną strategię dla swoich regionów górniczych, są Czechy, gdzie działa program RE:START⁷.

⁶ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/coal_regions_presentation_ema_at.pdf

⁷ <https://restartregionu.cz/>

Wsparcie JASPERS

Metodologia oceny projektów opracowana przez inicjatywę JASPERS składa się z dwóch etapów:

Etap I.

Ogólna ocena projektu (general project eligibility) – zaakceptowany/odrzucony

Kryteria:

1. Lokalizacja – region górniczy w transformacji z wciąż prowadzoną działalnością górniczą
2. Wkład w minimum jeden z poniższych celów:
 - ▶ strukturalna transformacja i dywersyfikacja gospodarki regionu;
 - ▶ tworzenie miejsc pracy i wzrost gospodarczy;
 - ▶ rozwój zaawansowanych technologii;
 - ▶ poprawa efektywności energetycznej i transformacja systemu energetycznego;
 - ▶ inteligentny rozwój miast i odporność na zmieniające się warunki;
 - ▶ pozytywny wpływ na środowisko i cele związane z ochroną klimatu.

Etap II.

Ocena dokumentów aplikacyjnych projektu – ocena jakościowa i rekomendacje

II A – Wpływ projektu

Wkład w polityki, programy i strategie: lokalne/regionalne/krajowe/UE

Kryterium ocenia wkład projektu w odpowiednią politykę lokalną/regionalną/krajową/UE i dokumenty strategiczne (zwłaszcza: Lokalne/regionalne strategie rozwoju, Długookresowe strategie rozwoju kraju, Krajowe/regionalne/lokalne plany zagospodarowania przestrzennego, Regionalne/krajowe strategie inteligentnej specjalizacji, Krajową politykę energetyczną, Strategię UE 2020, Ramy polityki klimatyczno-energetycznej UE do 2030 r., Politykę energetyczną Polski do 2050 r. itp.).

Wpływ na lokalną gospodarkę i biznes

Kryterium ocenia wpływ projektu na gospodarkę regionu objętego działaniem projektu, mierzony pod kątem: optymalności ekonomicznej projektu, wkładu we wzrost PKB, potencjału innowacyjności, tworzenia nowych przedsiębiorstw (zwłaszcza start-upów lub ogólnie MŚP).

Wpływ na zatrudnienie i przekwalifikowanie pracowników

Kryterium ocenia bezpośredni wpływ projektu na przekwalifikowywanie i podnoszenie kwalifikacji pracowników górnictwa węglowego – wyrażony w liczbie pracowników, oraz bezpośredni i pośredni wpływ projektu na zatrudnienie i innowacje społeczne w regionie – mierzone w ekwiwalentach pełnego czasu pracy.

Wpływ na środowisko

Kryterium ocenia oddziaływanie projektu na środowisko (np. ludzi, florę, faunę, glebę, wodę, powietrze, klimat, krajobraz, zasoby materialne oraz dziedzictwo kulturowe) i jego potencjał w zakresie przeciwdziałania zmianom klimatu i przystosowywaniu się do nich. Szczególny nacisk jest kładziony na potencjał projektu w zakresie ograniczenia zanieczyszczenia powietrza i zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych. Brane pod uwagę są wyłącznie projekty o neutralnym lub pozytywnym wpływie na produkcję gazów cieplarnianych. Priorytetowo traktowane są projekty mające większy wpływ na redukcję emisji gazów cieplarnianych i/lub projekty dotyczące wytwarzania lub wykorzystania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych, zwiększenia efektywności energetycznej i rozwoju magazynowania energii.

Innowacyjność i potencjał replikacji

Kryterium ocenia innowacyjność projektu i potencjał udanego powielenia w innych regionach węglowych w transformacji, przy jednoczesnym osiągnięciu wyników w porównywalnej skali. Kryterium ocenia również wykorzystanie i rozwój zaawansowanych technologii w projekcie.

II B – Zasadność projektu

Wykonalność planu realizacji projektu

Przejrzystość i kompleksowość planu realizacji projektu, harmonogram jego realizacji – w tym określenie głównych etapów projektu (wskaźniki rzeczowe i finansowe do monitorowania realizacji, wskaźniki produktów i rezultatów projektu), stopień dojrzałości projektu (w tym w stosownych przypadkach: przygotowanie studium wykonalności, biznesplan, analiza finansowa, analiza ekonomiczna, ocena ryzyka, ocena oddziaływania na środowisko, decyzja w sprawie pomocy publicznej).

Potencjał instytucjonalny

Kryterium ocenia zdolność beneficjenta pod względem potencjału technicznego, potencjału prawnego, możliwości finansowych, potencjału administracyjnego i zarządzania projektem.

Uzasadnienie biznesowe

Kryterium ocenia uzasadnienie biznesowe (lub inne uzasadnienie projektu), w szczególności analizę popytu na projekt i jego produkty oraz analizę wariantów i analizę finansową.

Wykonalność techniczna

Kryterium ocenia techniczną wykonalność projektu, w szczególności: czy rozwiązanie techniczne jest w stanie w odpowiedni sposób spełnić cele projektu, czy projekt jest w stanie osiągnąć zamierzone rezultaty, czy jego koncepcja techniczna jest solidna i dostosowana do „najlepszej dostępnej technologii”, czy projekt jest zgodny z obowiązującymi przepisami i normami na poziomie kraju oraz UE.

Zarządzanie ryzykiem

Kryterium ocenia stopień narażenia projektu na ryzyka i związane z tym plany zarządzania ryzykiem. Ocena ogranicza się do głównych rodzajów ryzyka, na które narażony jest projekt, w szczególności: popyt, projektowanie, nabywanie gruntów, administracja i zamówienia publiczne, konstrukcja, kwestie operacyjne, finansowe, regulacyjne, prawne, w tym pomoc publiczna, środowisko naturalne, zmiany klimatu⁸.

Wsparcie SRSS

Służba ds. Wspierania Reform Strukturalnych (Structural Reform Support Service – SRSS) ma na celu, zgodnie z nazwą, ułatwienie regionom planowania reform strukturalnych. Udziela pomocy dostosowanej do potrzeb poszczególnych regionów, uwzględniając wszystkie etapy transformacji i szeroki wachlarz polityk. Wsparcie to:

- ▶ jest udzielane na wniosek państwa członkowskiego,
- ▶ nie wymaga współfinansowania,
- ▶ charakteryzuje się szybkim wdrażaniem (coroczne rundy wniosków).

Obecnie projekty SRSS są realizowane w następujących regionach węglowych:

→ Górna Nitra, Słowacja

- wsparcie w przygotowaniu planu działania (przyjętego przez władze słowackie w dniu 3 lipca 2019 r.), w tym konsultacje społeczne z zainteresowanymi stronami;

- wsparcie w zakresie możliwości rekultywacji terenów górniczych i minimalizacji wpływu na środowisko oraz wizyty studyjne w innych regionach węglowych.

→ Macedonia Zachodnia, Grecja

- wsparcie w przygotowaniu planu transformacji, w tym zmiany przeznaczenia gruntów górniczych;
- identyfikacja konkretnych projektów w zakresie dywersyfikacji gospodarczej oraz zaangażowanie zainteresowanych stron.

Jak można ubiegać się o wsparcie?

Proces wygląda następująco:

Składanie wniosku odbywa się za pośrednictwem organów koordynujących państw członkowskich do dnia 31 października każdego roku (na ogół wniosków jest więcej niż dostępnych środków finansowych). Następnie prowadzony jest dialog z władzami krajowymi na temat projektowania i wdrażania wsparcia. SRSS może pomóc w przygotowaniu wniosku⁹.

Polska w Platformie Węglowej

Województwo śląskie bierze udział w Platformie Węglowej od początku jej istnienia. Region i rząd zgłosili 19 projektów, z czego do realizacji w ramach inicjatywy skierowano sześć dotyczących głównie poprawy jakości życia i stanu środowiska w regionie¹⁰. Trwają prace nad kolejnymi projektami, przewidującymi między innymi rekultywację zdegradowanych terenów pogórniczych. W marcu 2019 r. powstał „Zespół regionalny dla Inicjatywy regionów górniczych” powołany przez marszałka woj. śląskiego. Priorytetem zespołu są działania na rzecz włączenia nowych projektów, w tym oddolnych, do planu działań transformacyjnych oraz zacieśnienie współpracy z innymi regionami.

Wielkopolska i Dolny Śląsk dołączyły do Platformy w marcu 2018 r. Wielkopolska od razu zaprezentowała ambitny zestaw projektów nakierowanych na rozwój odnawialnych źródeł energii. Dzięki tym działaniom region zamierza stworzyć nowe miejsca pracy i zachować energetyczny charakter swojej gospodarki, pomimo odchodzenia od wydobywania węgla brunatnego. Region

⁸ https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2.3._technical_assistance_opportunities.pdf

⁹ jw.

¹⁰ <https://www.teraz-srodowisko.pl/aktualnosci/KE-zaakceptowala-polskie-projekty-zgloszone-do-coal-regions-in-transition-6531.html>

może się również poszczycić przyjęciem partycypacyjnej formuły prac w ramach Platformy, angażującej organizacje społeczne, lokalne samorządy i biznes.

Zespoły regionalne, którymi kierują marszałek Jakub Chęłstowski w przypadku Śląska, pełnomocnik marszałka Maciej Sytek w przypadku Wielkopolski oraz Katarzyna Tarnowiecka, dyrektor Wydziału Promocji

Gospodarczej i Inwestycyjnej Urzędu Marszałkowskiego, w przypadku Dolnego Śląska, reprezentują lokalnych interesariuszy społecznych, samorządowych i biznesowych w pracach Platformy. Osoby, które chciałyby wyrazić swoją opinię, przekazać pomysł na projekt lub w inny sposób włączyć się w proces transformacji, powinny w tej sprawie zwracać się do wspomnianych zespołów i ich liderów.

Jak zaangażować się w działania Platformy Węglowej?

- ▶ Poprzez kontakt z zespołami regionalnymi i ich liderami;
- ▶ Poprzez udział w spotkaniach grup roboczych w Brukseli, na które należy się zarejestrować w momencie uruchomienia rejestracji;
- ▶ Poprzez bezpośredni kontakt z sekretariatem Platformy: secretariat@coalregions.eu.

Przydatne linki

Wydarzenia, wiadomości i newsletter Platformy Węglowej:

<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/oil-gas-and-coal/EU-coal-regions/events-and-news>

Prezentacje oraz nagrania z poprzednich spotkań grup roboczych w Brukseli:

<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/oil-gas-and-coal/coal-regions-in-transition/working-groups-meetings>

Baza wiedzy:

<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/oil-gas-and-coal/coal-regions-in-transition>

zielonasiec.pl